

N:o 197.

Af herr **S. G. von Friesen** m. fl., om *ändring af § 57 regeringsformen samt §§ 14, 16, 17 och 19 riksdagsordningen.*

Att numera och icke minst efter sistlidne Riksdags beslut i värnpligtsfrågan en utsträckning af valrätten till Andra Kammaren är ett reformkraf, som ej längre låter sig afvisas, måste genom Kongl. Maj:ts proposition n:o 65 med förslag till ändrad lydelse af vissa paragrafer af regeringsformen och riksdagsordningen, anses hafva blifvit officiellt erkändt. Men om också en sådan betydelse må tillerkännas nämnda proposition, så är dock det sätt att lösa rösträttsfrågan, som deri föreslås, med hela den invecklade garantiapparaten, som kännetecknar det kongl. förslaget, icke af beskaffenhet att af vännerna till en effektiv rösträttsreform kunna godtagas. Derfor se sig undertecknade föranlättna att i denna för vårt folks framtid viktiga angelägenhet yrka afslag å nämnda proposition och framlägga ett väsentligen ändradt förslag till främjande af rösträttsfrågans lösning.

Visserligen har i meranämnda proposition upptagits den grundtanke, som vid 1900 års riksdag framställdes i en motion af ett åttiotal ledamöter af Andra Kammaren, nemligen att den åsyftade utsträckningen af den politiska valrätten skulle väsentligen baseras på utöfvande af kommunal rösträtt och en uppnådd ålder af 25 år. Den på Riksdagens be-

Bih. till Riksd. Prot. 1902. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 73 Hüft. (N:o 197, 198) 1

gäran verkställda utredningen har ock gifvit vid handen, att ett konsekvent genomförande af det s. k. kommunalstreckket skulle tillföra valmanskåren en betydande förstärkning (omkring 36 %) af nya valmän. Men regeringen har icke, såsom man särskildt efter beslutet i värnpligtsfrågan haft skäl att förvänta, i liflig känsla af sakens vigt och med fullt förtroende till nationen vågat taga det ifrågavarande steget helt ut, utan sökt neutralisera reformens verkan genom en rad af så kallade garantier och inskränkande bestämmelser, som göra, att den kongl. propositionen i dess föreliggande skick icke bör af Riksdagen antagas.

*Utskylds-
streckets
skärpning.*

Till de garantier, som böra aflägnas, räkna vi till en början den alldeles opåkallade skärpningen af det nuvarande utskyldsstreckket. Detta föreslås i § 14 mom. 1 af riksdagsordningen i dubbel mätto skärpt, ej blott så, att skuldfrihet i fråga om utskylder skulle, utom såsom hittills vid valtillfället, jemväl hafva förefunnits vid två föregående godtyckligt valda tidpunkter, utan äfven så, att detta sålunda bestämda vilkor hädanefter skulle komma att gälla både krono- och kommunalutskylder i stället för, såsom hittills, enbart de senare. Äfven om det medgifves, att fullgjord skattepligt liksom fullgjorda värnpligtsöfningar lämpligen kan uppställas såsom vilkor för rätt att utöfva aktivt medborgarskap, så följer dock ingalunda deraf, att en utsträckning af den politiska valrätten skäligen bör betinga utsträckt fordran från statens sida på skattepligtens ordentliga fullgörande under längre tid och i annan ordning än den nu föreskrifna, hvilken vi ej tänkt oss ändrad. Att en dylik skärpt bestämmelse om guldna utskylder under valåret och två år före valet skulle såsom vilkor för utöfvande af valrätt, hvad beträffar den mera rörliga delen af befolkningen och framför allt kroppsarbetarne, hvilka på grund af sitt yrke ofta nog tvingas att byta om vistelseort, visa sig särdeles egnad att framkalla valtrassel, har af en regeringens ledamot redan reservationsvis blifvit anmärkt, och vi instämma lifligt deri. Vi tillåta oss derjemte att erinra, hurusom i fråga om valbarheten före år 1888 i § 19 riksdagsordningen fans ett stadgande af innehåll, att valbare till Andra Kammaren äro män, som uppnått tjugufem års ålder samt ega och *minst ett år före valet egt* valrätt inom vederbörande kommun. Men just i följd af de många, ännu i friskt minne varande valprocesser, som af stadgandet, att en riksdagsmannakandidat måste ej blott »ega» utan äfven »minst ett år före valet hafva egt» en icke af obetalda utskylder störd valrätt, framkallades, fann man sig föranlåten att ur grundlagen aflägsna ifrågavarande från principiel

synpunkt obehöfliga, men i praktiskt afseende besvärliga bestämmelse. Och på enahanda sätt torde det väl komma att gå, derest man inlät sig på det otacksamma försöket att i fråga om valrätten skapa en liknande eller ännu strängare bestämmelse än den, som förut med så dåligt resultat blifvit pröfvad i fråga om valbarheten. Ett sådant stadgande skulle helt visst, efter att ha kommit åtskillig förargelse åstad, blifva af ganska förgänglig art.

Äfven om det vid första påseendet kan tyckas befogadt att, då det gäller politisk valrätt, fordra fullgjord skattepligt framför allt till staten och ej blott, såsom hittills varit fallet, till kommunen, så lärer dock, oafsedt den ökade anledning till valtrassel, som en dylik fordran skulle medföra, ett närmare öfvervägande gifva vid handen, att nu gällande stadgande är för ändamålet fullt tillräckligt. Den kommunala rösträtten, med hvilken i frågavarande stadgande är förknippadt, utgör redan nu och skulle enligt förslaget i än högre grad för framtiden komma att utgöra grundvalen för den politiska, och vidare äro ju, då det gäller erläggande af direkt skatt, de kommunala utskylderna i de allra flesta fall de mest betydande. I fråga om medborgares ekonomiska skyldigheter gent emot staten måste för öfrigt erläggande af de indirekta pålagorna, som utgå under form af tullar, sockeraccis o. s. v. och vid hvilka intet häftande för oguldna utskylder kan ifrågakomma, anses såsom det väsentliga. I jmförelse med de indirekta skatterna, hvilka år 1900 uppgingo till omkring 22 kronor per hufvud och alltså för en arbetare med familj måste beräknas till tre eller fyra gånger den summan, sammankrymper det direkta skattebidrag i mantalspenningar och bevillning, som erlägges af den, hvilken står existensminimum närmast, till en ren obetydlighet, som ofta nog knappt torde räcka till att täcka kostnaden för indrifvandet vid försummad inbetalning i rätt tid. I hvarje fall skulle en mistning af valrätten för tre år utgöra ett allt för hårdt och ojemnt drabbande straff för medborgare, som i öfrigt samvetsgrant fullgjort sina pligter mot stat och kommun, men som ett år af valperioden af kanske rent tillfällig anledning kommit att häfta för ett ej inom föreskrifven tid inbetaladt skattebelopp, måhända af ganska ringa värde.

Det från flera håll anförda skälet, att en bestämmelse om tre års inom föreskrifven tid guldna utskylder på ett afgörande sätt skulle förhindra eventuella försök att obehörigen påverka valresultatet genom inbetalning för ett större antal röstegande af deras utskylder, torde ej mycket betyda. Sådana försök, om de verkligen i vårt land skulle

ifrågakomma, torde vida kraftigare motverkas genom en vaksam press och laga domstolars utslag. Visserligen måste medgifvas, att det antal medborgare, som häfta för oguldna kommunalutskylder och som derigenom gå förlustiga sin politiska rösträtt, redan under nuvarande förhållanden är bedräfligt stort, framför allt i de större städerna. Men icke lär en skärping af utskyldsstrecket vara det rätta medlet att åstadkomma välbehöflig rättelse i detta missförhållande, utan bör väl boten härför fast mer sökas i ett kraftigt och mera ändamålsenligt inrättadt uppbördsväsen. Då dertill kommer, att, såsom i den kongl. propositionen med fullt fog finnes anmärkt (sid. 24), det skärpta utskyldsstrecket endast kan antagas medföra obetydlig minskning af valmanskåren, så torde den föreslagna bestämmelsens värde såsom garanti befinnas vara af så pass tvifvelaktig art, att den äfven ur denna synpunkt utan afsaknad lär kunna ur förslaget utgå.

Tvårost-systemet.

Samma öde bör enligt vår mening vederfaras äfven den i § 14 mom. 3 föreslagna garantien af dubbla röster för valmän, som äro gifta eller minst 40 år gamla. Detta förslag, som innebär en alldeles ny och i vårt land oförsökt tillämpning af den graderade röstskalan, synes nemligen skola leda till besynnerliga konsekvenser. Ty hvarken lär ingäendet af äktenskap eller öfverskridandet af det fyrationde lefnadsåret i och för sig kunna sägas konstituera någon större politisk vederhäftighet hos en valman. Äfven om det medgäfvdes, att egenskapen af familjefader bör kunna förväntas öka vederbörande valmans samhällsintresse i någon grad, så måste dock å andra sidan erinras derom, att ett lättsinnigt ingånget eller olyckligt giftermål ofta nog kan vara egnadt att skapa bekymmer och försämra en ekonomiskt mindre väl lottad mans ställning. Det är vidare svårt att förstå, hvarför ett genom skilsmessa eller genom hustruus fränfalle upphördt, måhända barnlöst, äktenskap skulle medföra större politiska rättigheter än en ogift mans aktningvärda bemödanden att jemte sig sjelf försörja åldriga föräldrar eller andra anförvandter. Den ogifta, sjelfförsörjande qvinnan skulle fortfarande komma att sakna politisk rösträtt, medan åter den gifta qvinnan skulle under en viss del af mannens lif (25—40 år) representeras af dennes dubbelröst. Åldringar, hvilka trots vunnit lifserfarenhet dock på grund af naturens ordning redan börjat slappas i sitt politiska intresse, skulle tillmätas dubbla röster, d. v. s. erhålla full rösträtt, medan kraftfulla män i blomman af sin ålder, för så vidt de lefva ogifta, skulle stanna vid en röst, d. v. s. faktiskt gå för-

lustiga hälften af sin nuvarande rösträtt. Att en ogift, erfaren och kunskapsrik man i sina bästa år skulle förfoga endast öfver en röst, medan en annan, till äfventyrs mindre erfaren och mindre kunskapsrik, skulle ega två, allenast af den grund, att han vore gift, kan väl ej heller sägas vara särdeles lämpligt och rättvist.

Oafsedt dessa och åtskilliga andra oegentligheter, som tvåröstsystemet, med den egendomliga tillämpning det i den kongl. propositionen erhållit, skulle komma att medföra, torde man böra väl betänka sig, innan man företager sig att i vår riksdagsordning föra in den graderade röstskalans princip, när det gäller val till Andra Kammaren. Sjelfva principen om graderad röstskala strider afgjordt mot den åskådning, som sedan länge hos vårt folk blifvit rotfäst, nemligen att vid dessa val samfäld och lika rösträtt utan hänsyn till de röstberättigades olika stånd eller ekonomiska vilkor bör vara rådande. Om således skäl finnas, hvilka under alla förhållanden — alltså äfven vid mera genomgripande rösträttsförslag och om en mera rationel form för den graderade röstskalans användande vore funnen — bestämdt tala emot en sådan anordning, har man så mycket mera anledning att, i likhet med tvenne af regeringens medlemmar, betvifla lämpligheten af att inom ramen af den nu föreslagna rösträttsutvidgningen söka bringa till användning en dylik garantibestämmelse. Den praktiska erfarenhet, som just i våra dagar vunnits i fråga om den graderade skalans användning i Belgien, kan sannerligen ej heller sägas mana till efterföljd.

Att för öfrigt den i kongl. propositionen förebragta utredningen rörande det ifrågasatta tvåröstsystemets verkningar, omfattande endast hufvudstaden och fem spridda län, är i hög grad bristfällig, särskildt då det gäller tillämpningen af ett så pass originelt och i den föreslagna formen hittills aldrig försökt projekt, faller genast i ögonen. Skulle åter de slutsatser chefen för justitiedepartementet af detta ganska ofullständiga och ännu ej publicerade statistiska material i sådant afseende ansett sig berättigad att draga för hela riket (sid. 29) verkligen visa sig hålla streck, så torde deraf med all önskvärd tydlighet framgå, att ifrågasvarande, för våra förhållanden främmande bestämmelse om dubbla röster för vissa valmän, såsom garanti betraktad, lär bli skäligen värdelös och sålunda utan vidare bör kunna lemnas ur räkningen.

Äfven den på regeringens eget initiativ föreslagna ändringen af § 13 mom. 3 riksdagsordningen, hvarigenom de större städerna obligatoriskt skulle, så vidt lämpligen ske kan, efter församlingar och rotar indelas i

*Enmansval-
kretsarna i
de större
städerna.*

enmansvalkretsar, synes vara en nyhet af mer än tvifvelaktigt värde. Hvad genom en sådan ändring skulle stå att vinna, är svårt att inse. Ty »det naturliga utjemnande af tillfälligheter», som i kongl. propositionen (sid. 26) anföres såsom en hufvudgrund för nämnda förslag, måste betecknas såsom ett synnerligen svagt och otillfredsställande skäl. Fastmer lärer den, som är något närmare bekant med valförhållandena i landets större städer, ha anledning befara, att ett dylikt stadgande snarare skulle verka i den riktningen, att storstadsvälen mer än hittills blefve utsatta för oberäkneliga inflytelser af katteriintressen och småaktiga partiintriger, som inom trängre kretsar alltid ha lättare att göra sig gällande till förmån för dem, som äro starkast och djerfvast i att anlita agitationens konstgrepp. Hittills har, såvidt till vår kännedom kommit, ingen olägenhet försports af den åt städer, som ha att välja mer än en riksdagsman, genom riksdagsordningens § 16 mom. 5 medgifna rätt att efter godtfinnande vidtaga en indelning af staden i valkretsar eller ej. Stockholm är, såsom bekant, den enda af hithörande städer, som hittills begagnat sig af denna rätt, medan Göteborg, Malmö, Norrköping och Gefle utse sina riksdagsmän utan dylik indelning i kretsar. Ifrågasatt förslag till grundlagsändring, som går stic k i stäf mot tidens riktning att genom sammanslutning i kretsar med vidsträcktare valrätt söka höja valens nivå, lärer hvarken kunna anses nödigt eller nyttigt, och vi våga derfor uttala den förhoppning, att det ej måtte vinna Riksdagens bifall.

*Fyrskskalans
grundlags-
fästande.*

Nästan omöjligast af alla de i den kongl. propositionen ifrågasatta garantierna verkar emellertid förslaget att genom en ändring af § 57 regeringsformen grundlagsfästa ej blott vilkoren för utöfvande af kommunal rösträtt — en sådan tanke kan under lämplig form hafva godt fog för sig — utan äfven röstberäkningen; d. v. s. den 100-gradiga röstskalan i stad och den 5000-gradiga å landsbygden skulle hädanefters ej kunna ändras utan genom samstämmigt beslut af Konungen och två lagtima Riksdagar under olika valperioder. Detta förslag är till sitt innehåll icke blott onödigt — valrätten till Första Kammaren har hittills ansetts tillräckligt kringgårdad genom kommunallagarne — utan äfven rent af framstegsfiendligt, enär det kan komma att utgöra ett i grundlagen inlagdt hinder för genomförande af välbehöfliga ändringar i skatteväsendet och dermed sammanhängande ändringar af bestämmelserna för den kommunala röstberäkningen. Formen för förslaget är dessutom särdeles olycklig, enär det skulle skapa ett nytt slags lag här i landet, som delvis vore af grund-

lags och delvis af allmän lags natur, hvarvid gifvetvis gränslinien mellan de delar af lagen, som borde räknas till det ena eller andra slaget, måste blifva föremål för ständiga tvister.

Det i kongl. propositionen (sid. 33) för ifrågavarande förslag anförda skälet, att derigenom äfven skulle vinnas, att »föreskrifterna om de val, som äro bestämmande för Första Kammarens sammansättning i sin helhet, erhöles grundlags helgd» förefaller föga öfvertygande. Med lika stort, om icke större, fog skulle kunna påstås, att vilkoren för valrätt till Andra Kammaren ej borde behöfva omgifvas med större helgd än den man hittills ansett tillräcklig för bestämmelserna angående valrätten till Första Kam-maren, hvilka såsom bekant väsentligen äro beroende på kommunallagarne och således af allmän lags natur. Det kan för öfrigt i fråga om kom-munallagarne, hvilka beröra förhållanden af mera praktisk art, vara för-månligt, att apparaten vid deras ändring ej är alltför tung; samtycke af båda statsmakterna synes oss i detta fall vara garanti nog, utan att man derutöfver skulle behöfva fordra de omständliga formerna för grundlags-ändring.

På samma gång vi alltså, i anslutning till det anförda, yrka, att ofvan berörda förslag till ändring af § 57 regeringsformen samt af § 13 mom. 3, § 14 mom. 1 och 3 riksdagsordningen icke måtte bifallas, vilja vi såsom vår mening uttala, att den aktningvärda, sträfsamma och rela-tivt ekonomiskt tryggade samhällsklass, som i allmänhet går under namn af jordtorpare, icke bort — såsom i kongl. propositionen skett — på grund af vissa formella svårigheter, hvilka ej torde vara omöjliga att öfvervinna, i fråga om sina statsborgerliga rättigheter afspisas med en obestämd anvisning på framtiden. Vi finna fastmer, att dessa, enligt den verkställda utredningen, till ett antal af omkring 53,000 uppgående bofaste, om också ej sjelfegande, småjordbrukare skulle utgöra en lämplig för-stärkning åt landsbygdens valmanskår och att de utan afvaktande af den ovissa utgången af kommunalskattereformen böra göras kommunalt och dermed äfven politiskt röstberättigade. Detta torde kunna gå för sig der-igenom, att jordtorparnes lägenheter göras till föremål för särskild taxering, såsom i vår motion n:o 198 om ändringar i kommunalförordningarne närmare utvecklas, i hvilken motion vi hemställa, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t begära utarbetande och framläggande af ett i nämnda rigtning gående förslag, som vid nästkommande riksdag samtidigt med de här påyrkade grundlagsändringarna kunde föreligga till antagande.

*Jordtorparens
rösträtt.*

Motivering
för det fram-
lagda för-
slaget.

Den hufvudsynpunkt, från hvilken vi förmena, att den föreliggande frågan om en utsträckning af valrätten till Riksdagens Andra Kammare bör bedömas, är en helt annan än den, som faktiskt funnit sitt uttryck i regeringsförslaget, eller att vissa kategorier af samhällsmedlemmar må medgifvas aktivt deltagande i statslivet, endast under förutsättning, att den hittillsvarande maktfördelningen ej alltför mycket rubbas till jordegareklassens nackdel och att valmanskåren ej måtte alltför starkt utvidgas. Vi vilja, med en som vi tro rättvis uppskattning af det svenska folkets i våra dagar uppnådda allmänna politiska mognad, i stället på allvar göra gällande den grundsats, som äfvenledes i kongl. propositionen uttalats, men vid förslaget utarbetande, tyvärr, vunnit alltför litet beaktande, nemligen att hufvudsyftet med en sund valrättspolitik måste vara »att, så vidt möjligt, alla goda krafter kallas att samarbeta till det helas bästa». Det är vid tillämpningen af denna grundsats till statens sanna fördel, att utan hinder af onödiga skrankor sjelfständigt verksamme, oförvitlige svenske män af alla klasser och i så stort antal som möjligt måtte genom politisk likställighet i afseende å rättigheter och skyldigheter känna sig fullt solidariska samt att samhällsintressena, de lägre som de högre, i det offentliga lifvet blifva så mångsidigt representerade som möjligt. Först så kan den lifliga allmänanda fostras, som i fredliga och, der så påfordras, äfven i krigiska värf ger lyftning åt ett folks sträfvanden; först så kunna föråldrade klass-skilnader och onaturliga motsättningar af landsbygdens och städernas intressen småningom utplånas, och nationen, genomströmmad af en stark gemensamhetskänsla, få inre kraft att följa med tidens snabbt fortskridande civilisatoriska sträfvanden på olika områden. Väl erfordras hädanefter som hittills vissa bestämmelser rörande valmannens allmänna vederhäftighet; men dessa få ej vara af den art, att de trakassera honom vid utöfvande af politiska rättigheter eller utestänga alltför många medborgare från valrätt.

Redan länge har en verksam politisk valreform påkallats af den märkliga förskjutning af krafterna på det ekonomiska och sociala lifvets område, som under de sista årtiondena af förra århundradet hos oss egt rum, i det Sverige utvecklat sig från ett väsentligen jordbruksidkande land till en stat, der industri och andra näringar intaga en betydande plats vid jordbrukets sida. Dessutom har den i hög grad förbättrade folkupplysningen, den ökade samfärdseln mellan landets olika delar, det allt lifligare deltagandet i det kommunala lifvet samt åtskilliga andra faktorer, som det här blefve för vidlyftigt att uppräknas, gjort behovet af en

omfattande utsträckning af valrätten till Andra Kammaren känbart. Flera talrika samhällsklasser eller delar af klasser, som ega tillräcklig bildning och tillräckligt sjelfständig ställning för att deltaga i det aktiva statslivet, göra nemligen med skäl anspråk derpå och gifva alltmera tydligt till känna sitt missnöje öfver att vara från rösträtt utestängda. Hit höra — förutom de redan nämnda jordtorparne — en mängd kroppsarbetare och handverkare, mindre löntagare, egare af hus å annans mark och små arrendatorer m. fl., hvilka på grund af gällande olämpliga valrättsbestämmelser för närvarande sakna all politisk befogenhet. Det kan därför i våra dagar och inom ett så upplyst folk som det svenska näppeligen längre anses klokt att ge näring åt missnöjet genom att hålla på ett fåtalvälde, som utesluter breda lager af folket eller omkring 75 % af de myndige männen från tillfälle att på något sätt inverka på stiftandet af de lagar, hvarunder de skola lefva, eller på besluten om de skattebördor, som läggas på deras axlar. Häri måste, mena vi, snart ske en ändring, om ej vårt land skall komma att räknas till politiskt efterblifna länder; enligt uppgifterna i kongl. propositionen är det ju bland Europas konstitutionelt styrda stater endast tre, Ungern, Italien och Rumänien, som i förhållande till sin folkmängd ha lägre procent af valmän än Sverige.

Efter det beslut, som vid sistlidne riksdag fattades om en betydande utsträckning af värnpligten, framstår krafvet på en effektiv utvidgning af den politiska rösträtten såsom ännu mera trängande än förr. Detta kraf har också både vid härordningsfrågans behandling förra året och genom den framlagda kongl. propositionen vunnit offentligt erkännande, hvilket ju förr dess hellre borde öfvergå från ord till handling. Ty det måste allvarligen besinnas, att de uppoffringar, vi göra för det yttre försvaret, kunna komma att sakna afsedd verkan, om vi ej i tid göra hvad vi kunna för att inom den nya värnpligtshären framkalla den samhörighetskänsla, den sunda och kraftiga medborgaranda, som ensam är mäktig att utbilda vår här till en verklig folkhär och att i farans stund gifva åt densamma den fasta sammanhållningen i kampen för rättigheter, dem alla känna som gemensamma. Rösträttsfrågan är i sjelfva verket, om vi se till djupet af densamma, att betrakta som vår inre försvarsfråga, hvars lösning utgör ett nödvändigt komplement till en tidsenlig och effektiv anordning af det yttre försvaret.

Väl kunde under sådana omständigheter med skäl ifrågasättas, att åt hvarje välfrejdad och myndig svensk man, som fullgjort sin värnpligt, icke häftar för påförd skatt och derjemte motsvarar de i § 26 riksdags-

ordningen specificerade oförvitlighetsfordringarna, tillerkändes rösträtt. Detta må bli framtidens mål; men för närvarande torde reformens vänner göra klokast i att söka vinna hvad som på redan befintlig grund kan vara möjligt att nu ernå.

Ett vilkor för valrätt, som i de flesta moderna stater spelar en vigtig roll, om ock på mycket olika sätt formuleradt, är den i och för sig mycket nära liggande fordran på att en valman skall ha egen och fast bostad. Hos oss torde man för en sådan fordran näppeligen kunna utpeka en enklare och mera praktisk form än att, efter borttagandet af det nuvarande politiska censusstrecket, fasthålla vid nu gällande bestämmelser om kommunal valrätt såsom vilkor för den politiska. För att ega rösträtt i kommunens allmänna angelägenheter fordras nemligen, enligt kongl. förordningarne af den 21 mars, resp. 23 maj, 1862 angående kommunalstyrelse på landet, i stad och i Stockholm, jemförda med bevillningsförordningen, förutom andra viktiga kvalifikationer, såsom att vara svensk undersåte, myndig, välfrejdad och bosatt, d. v. s. mantalsskrifven inom kommunen, äfven att ega, arrendera eller med stadgad åborätt innehafva fastighet till minst 100 kronors taxeringsvärde eller vara uppskattad till en årsinkomst af minst 500 kronor. Detta innebär med andra ord, att den kommunalt röstberättigade skall ega fast bostad och en ekonomisk ställning, som föga kan sägas höja sig öfver existensminimum. För hans allmänna vederhäftighet har man ytterligare sökt en borgen i stadgandet, att han ej får häfta för oguldna kommunalutskylder.

Det s. k. kommunalstrecket synes alltså genom de dermed förbundna villkoren väl lämpa sig såsom grundval för den politiska valrätten och har äfven alltsedan 1866 så betraktats. Om man nu, såsom vi förutsetta, aflägsnar de hittills *derutöfver* för valrätt till Andra Kammaren uppställda censusbestämmelserna, kan emellertid anses påkalladt att ytterligare söka befästa grundvalarne för den kommunala rösträtten, hvilka för framtiden skulle få ökad betydelse. Ett sådant befästande torde lämpligen ske genom att göra ifrågavarande rösträttsbestämmelser oberoende af bevillningsförordningens föreskrifter, hvilka kunna ändras genom en gemensam votering. Derjemte bör i grundlagen fullt klart och tydligt fastslås deras egenskap af att vara bestämda genom lag, stiftad af Konung och Riksdag gemensamt. Till vinnande af det förra ändamålet föreslå vi, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande inför nästkommande Riksdag af förslag till vissa ändringar af kommunalförordningarna i nämnda syfte; se närmare vår motion n:o 198.

Det senare ändamålet åter hemställa vi måtte främjas genom ett tillägg till § 57 regeringsformen. Vårt förslag till den kommunala rösträttens grundlagsfästade skiljer sig dock, såsom lätt inses, från regeringens i två viktiga afseenden, nemligen först och främst deruti, att vårt förslag endast afser *vilkoren* för den kommunala rösträttens utöfvande, icke röstberäkningen, och vidare deruti, att rösträttsbestämmelserna, liksom öfriga delar af kommunallagarna, genom grundlagens bud uttryckligen föreskrivas skola vara af *allmän lags natur* och sålunda vid ändring beroende på båda statsmakternas beslut, men utan att, såsom i kongl. propositionen föreslagits, blifva underkastade de för grundlagsändring stadgade formerna.

Ett annat vilkor för den politiska valrätten ger sig af sig sjelf genom det ofvan uppställda krafvet på fullgjord värnpligt, nemligen att valmannen skall hafva uppnått en sådan ålder, att det väsentliga af nämnda tjänstgöring i regel måste anses undangjordt. Detta är fallet vid inträdet i tjugufemårsåldern, som alltså lämpligen kan sättas som gräns för den politiska myndighetsåldern. Genom en sådan höjning af valmannens ålderskompetens, hvilken för den, som söker garantier, naturligen måste anses medföra sannolikhet för något större mognad i omdömet hos valmannen, vinnes dessutom, att vilkoren för valrätt och valbarhet kunna sammanfalla. Med den formulering, som i vårt förslag till ändring af § 14 riksdagsordningen gifvits åt åldersbestämmelsen, nemligen att valrätt eger den i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigade man, »som uppnått eller under det år valet hålles uppnår tjugufem års ålder», skulle emellertid en medborgare erhålla sin politiska befogenhet ett år tidigare än enligt regeringens förslag. Detta innebär en icke oväsentlig fördel för sådana män, som under sjelfva valåret fylla 25 år och som eljest måste bli 27 à 28 år gamla, innan de kunde komma i tillfälle att deltaga i de vid hvarje treårsperiods slut infallande valen till Andra Kammaren. Å andra sidan kan ett sådant stadgande näppeligen sägas innebära några olägenheter, då värnpliktsöfningarna äfven efter deras utsträckning till hela den beslutade tidslängden i regel skola vara fullgjorda under det tjugufjerde lefnadsåret. Och hvad valbarheten beträffar, hvilken genom den föreslagna formuleringen af § 19 riksdagsordningen i viss mån skulle påverkas af detta stadgande, så torde det väl alltid komma att höra till de stora sällsyntheterna, att någon skulle väljas till riksdagsman, innan han fyllt tjugufem år. Men äfven om så undantagsvis skulle inträffa, hinner den nyvalde riksdagsmannen före lagtima riksdags början uppnå den nu stadgade åldern af tjugufem år. Då man ej bör mer än hvad som med hänsyn till krafvet på fullgjord värn-

pligt är nödigt öka ålderskompetensen, torde alltså ifrågavarande förslag få anses innebära en god lösning af åldersfrågan. Af den formulering, som i § 14 mom. 1 riksdagsordningen gifvits åt föreskriften om fullgjorda värnpligtsöfningar, torde för öfrigt fullt tydligt framgå, att de, som i laga ordning erhållit uppskof med värnpligtens fullgörande eller blifvit derifrån befriade, ej härigenom lida intrång i sin rösträtt.

I vårt förslag till grundlagsändringar hafva vi dessutom upptagit det i den kongl. propositionen, i följd af Riksdagens skrifvelse af år 1901 i § 14 riksdagsordningen införda stadgandet om valrättens bibehållande vid flyttning från en kommun till annan samt genom nämnda proposition i § 17 af riksdagsordningen föreslagna ordningsbestämmelser angående vallängds kungörande och granskning, dervid dock de senare bestämmelserna så till vida jemkats, att valman fortfarande som hittills skulle ega att i fråga om egen valrätt göra framställning äfven under valförrättningens fortgång.

Efter det vi sålunda sökt bortskära de onödiga och vanställande utväxter, som vidlåda den kongl. propositionen, hvilat det af oss framlagda förslaget till rösträttsreform väsentligen på två hufvudprinciper, nemligen den kommunala rösträtten, gjord oberoende af bevillningsförrättningens föreskrifter och genom förtydligande af grundlagens bud befästad, samt en något höjd åldersgräns, hvilken bestämts som skett med särskild hänsyn till den nya värnpligtslagens stadganden. I hufvudsak kan alltså förslaget sägas vara fotadt på den alltsedan 1866 vidhållna historiska grunden, på hvilken det, så länge man vill fasthålla vid den hittills varande valkretsindelningen, torde få anses tryggast att bygga vidare. Men skulle denna grundval af Riksdagen förkastas och de här framställda moderata reformyrkandena afslås, torde frågan hafva inträdt i ett sådant skede, att det bör tagas i allvarligt öfvervägande, huruvida icke för vårt lands framtida konstitutionella utveckling nya grundvalar må uppsökas.

I öfverensstämmelse med hvad sålunda anförts få vi hemställa,

att Riksdagen måtte såsom hvilande för vidare behandling i grundlagsenlig ordning antaga följande förslag till ändrad lydelse af:

Regeringsformen.

§ 57.

Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utöfvas af Riksdagen allena.

Huruledes särskild menighet må för eget behof sig beskatta, så ock hvad angår vilkoren för att i dess allmänna angelägenheter rösträtt utöfva, bestämmes genom kommunallagarne, hvilka af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftas.

Riksdagsordningen.

§ 14.

1. Valrätt tillkommer inom den kommun, der han mantalsskrifven är, en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man, som uppnått eller under det år valet hålles uppnår tjugufem års ålder; dock ej värnpliktig, som icke fullgjort de honom före valtillfället åliggande värnpligtsöfningar.

2. Den, som, efter flyttning från annan kommun, blifvit för det år valet hålles i kommunen mantalsskrifven, eger, utan hinder deraf, att han ej är i denna kommuns allmänna angelägenheter röstberättigad, valrätt, så framt han inom den kommun, hvarifrån han inflyttat, skulle vara valberättigad, om han fortfarande vore derstädes mantalsskrifven.

§ 16.

1. Å landet — — — folkmängden eger.
2. I de valkretsar — — — folkmängden eger.
3. Kommuner, som — — — införande fattas.

Vid de omedelbara — — — Konungen fastställas.

4. I stad, der magistrat ej finnes, skall den för sådan stad särskildt tillsatta styrelse eller dess ordförande taga den befattning med riksdagsmannaval, som enligt denna § samt §§ 17, 18, 20 och 22 tillhör magistrat eller dess ordförande.

5. I stad, som — — — i valkretsar.

§ 17.

Vid såväl — — — erhållit lika röstetal.

Vid sådant val skall inom hvarje kommun till efterrättelse tjena den för kommunen gällande röstlängd, som bör innehålla anteckning om dem, hvilka enligt § 14 mom. 1 valrätt tillkommer, äfvensom tillägg rörande de icke i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigade, hvilka må enligt samma §, mom. 2, ega valrätt.

Då val förestår, låte å landet kommunalstämmans ordförande och i stad magistraten hålla röstlängden, försedd med nämnda anteckning och tillägg, för granskning tillgänglig under minst fjorton dagar; och varde underrättelse härom i kyrkan eller kyrkorna kungjord, så ock i stad, der så ske kan, i der utkommande tidning införd. Anmärkning mot röstlängd skall, för att komma under pröfning, å landet göras vid valförrättningens början och i stad skriftligen till magistraten ingifvas sist å tredje dagen före valet, dock att anmärkning, gällande den, som framställer densamma, må göras äfven under valförrättningens fortgång.

§ 19.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast väljas män, som enligt § 14 ega valrätt inom den

kommun eller någon af de kommuner, för hvilka de väljas.

Stockholm den 16 april 1902.

<i>Sixten von Friesen.</i>	<i>Aug. Henricson.</i>	<i>D. Persson</i> i Tällberg.
<i>Karl Staaff.</i>	<i>Ernst Carlsson.</i>	<i>Th. af Callerholm.</i>
<i>J. Bromée.</i>	<i>J. W. Spånberg.</i>	<i>Berndt Hedgren.</i>
<i>T. Zetterstrand.</i>	<i>Emil Hammarlund.</i>	<i>G. Jansson.</i>
<i>John Olsson.</i>	<i>J. P. Jansson.</i>	<i>A. Hansson</i> i Solberga.
<i>A. F. Broström.</i>	<i>C. J. Hammarström.</i>	<i>Carl Jansson</i> i Edsbäcken.
<i>J. Aug. Kinnman.</i>	<i>K. G. Karlsson.</i>	<i>J. Byström.</i>
<i>G. Lindgren,</i> Islingby.	<i>Fridtjuv Berg.</i>	<i>Victor Moll.</i>
<i>Olof Guldbrandsson.</i>	<i>J. G. Spangenberg.</i>	<i>Hugo Segerdahl.</i>
<i>Halvar Eriksson.</i>	<i>O. Andersson.</i>	<i>Edvard Wavrinsky.</i>
<i>A. H. Göthberg.</i>	<i>Oskar Berg.</i>	<i>Hj. Sjövall.</i>
<i>And. Olsson.</i>	<i>Chr. Olsson.</i>	<i>A. Thylander.</i>
<i>Johan Ericsson.</i>	<i>P. Olsson.</i>	<i>Aug. Bystedt.</i>
<i>S. H. Kvarnzelius.</i>	<i>W. Johansson,</i> Öija.	<i>Joh. Er. Nordin.</i>
<i>Carl Lindhagen.</i>	<i>E. Norman.</i>	<i>H. Pantzarhielm.</i>
<i>A. Antonsson.</i>	<i>Jakob Pettersson.</i>	<i>L. Gust. Broomé.</i>
<i>August Cervin.</i>	<i>David Bergström.</i>	<i>J. Nordin.</i>
<i>O. A. Brodin.</i>	<i>W. Styrlander.</i>	<i>E. G. Åkerlind.</i>
<i>Henric Öhngren.</i>	<i>P. Norberg.</i>	<i>J. E. Eriksson.</i>
<i>J. Persson.</i>	<i>G. O. Wallenberg.</i>	<i>S. M. Olsson.</i>
<i>Oskar Eklund.</i>	<i>Elof Biesèrt.</i>	<i>O. Larsson,</i> Bratteberg.
<i>Gust. Österberg.</i>	<i>Wilh. Heimer.</i>	<i>Johan Olofsson.</i>

*Henrik Hedlund.**Magnus Höjer.**M. F. Nyström.**Joh. Nydal.**Lars Eriksson.**J. A. Lundahl.**Karl Starbäck.**Gerard De Geer.**T. Gussing.**Karl Hultkrantz.**Julius Centerwall.**J. H. G. Fredholm.**Curt Wallis.**Emil Smith.**Gullbr. Elowson.**C. M. Ericsson.*